

L U D

ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA LUDOZNAWCZEGO
I KOMITETU NAUK ETNOLOGICZNYCH
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

TOM LXXVIII ZA ROK 1995

100 LAT
POLSKIEGO TOWARZYSTWA LUDOZNAWCZEGO
I
„LUDU”

L U D

ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA
LUDOZNAWCZEGO

I

KOMITETU NAUK ETNOLOGICZNYCH

ORGANE DE LA SOCIÉTÉ POLONAISE D'ETHNOLOGIE
ET DU COMITÉ DES SCIENCES ETHNOLOGIQUES

ZAŁOŻONY W ROKU

1895

PRZEZ

ANTONIEGO KALINĘ

OGÓLNEGO ZBIORU

TOM LXXVIII

ZA ROK 1995

P O L S K I E   T O W A R Z Y S T W O   L U D O Z N A W C Z E

KOMITET NAUK ETNOLOGICZNYCH POLSKIEJ AKADEMII NAUK
POZNAŃ – WARSZAWA – WROCŁAW 1995

KOMITET REDAKCYJNY

Maria Biernacka, Zbigniew Jasiewicz – przewodniczący,
Bronisława Kopczyńska-Jaworska, Anna Kowalska-Lewicka,
Antoni Kuczyński – sekretarz

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Redaktor naczelny – Zbigniew Jasiewicz,
Zastępca redaktora naczelnego – Jacek Bednarski,
Sekretarz redakcji – Monika Leonowicz

Tłumaczenia angielskie

Zbigniew Nadstoga
Marek Wilczyński

ISSN 0076-1435

nr im-5. 013

Publikacja dofinansowana przez Komitet Badań Naukowych
i Ministerstwo Kultury i Sztuki

POLSKIE TOWARZYSTWO LUDOZNAWCZE – WROCLAW 1995
ADMINISTRACJA, 50-139 WROCLAW, UL. SZEWSKA 36
REDAKCJA, 61-809 POZNAŃ, UL. ŚW. MARCIN 78

WROCLAWSKA DRUKARNIA NAUKOWA – Zam. 259/95

SPIS TREŚCI

Zygmunt Kłodnicki, Sto lat Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego	9
--	---

I. Z DZIEJÓW ETNOLOGII

Andrzej Woźniak, Oświeceniowy przełom w kulturze a początki ludoznawstwa polskiego	19
Edward Pietraszek, <i>Lud prosty w całym sposobie życia swego</i> . O pionierskiej monografii wsi I. L. Czerwińskiego	41
Jerzy Damrosz, Problem zróżnicowania przestrzeni społeczno-kulturowej w polskich badaniach etnologicznych na przełomie XIX i XX wieku (ze studiów nad regionem i regionalizmem)	55
Violetta Krawczyk- Wasilewska, O folklorystyce polskiej w stulecie „Ludu”	69
Jerzy Czajkowski, Z historii muzealnictwa skansenowskiego w Europie	81

II. STAN I PERSPEKTYWY NAUK ETNOLOGICZNYCH

Maria Wieruszewska, Wieś polska w perspektywie badań etnologicznych i socjologicznych	97
Bronisława Kopczyńska-Jaworska, Dokumentacja i informacja w naukach etnologicznych w Polsce	113
Teresa Karwicka, Etnologiczne badania regionu na przykładzie Pomorza Wschodniego	127
Irena Bukowska-Floreńska, Etnologiczne badania regionów przemysłowych w Polsce. Przeszłość, stan teraźniejszy i perspektywy	147
Danuta Penkala-Gawęcka, Medycyna ludowa i komplementarna w polskich badaniach etnologicznych	169
Barbara Bazieliuch, Badania nad odzieżą i strojem ludowym w Polsce	193
Mieczysław Trojan, Studia nad kulturami ludowymi Europy w etnologii polskiej	211
Czesław Robotycki, Antropologia kultury w Polsce — projekt urzeczywistniony . . .	227
Leszek Dzięgiel, Polskie badania etnologiczne na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej	245
Henryk Zimoń SVD, Ziemia w wierzeniach i rytuałach ludu Konkomba z północnej Ghany	255
Katarzyna Kaniowska, Czy trudno dziś być antropologiem?	279

III. PROBLEMATYKA ETNICZNA W BADANIACH ETNOLOGICZNYCH I ANTROPOLOGICZNYCH

Aleksander Posern-Zieliński, Studia etniczne w polskiej etnologii po 1945 roku. Uwarunkowania, konteksty i nurty	293
--	-----

Dorota Simonides, Górnoślązacy. Grupa regionalna czy etniczna?	317
Olga Goldberg-Mulkiewicz, Świat, który przestał istnieć. Refleksje nad badaniem kultury Żydów polskich	331
Lech Mróz, O Filistynach, Cyganach <i>alias</i> wałęsach. Z dziejów poznawania Romów w Polsce	341
Ewa Nowicka, Rom jako swój i jako obcy. Zbiorowość Romów w świadomości społeczności wiejskiej	357
Daniel Kadłubiec, Z metodologii badań kultury ludowej pogranicza	377
Ryszard Kantor, Wkład polskiej etnologii w badania zbiorowości polonijnych na świecie	385

IV. ROZMOWY. WSPOMNIENIA

Anna Kutrzeba-Pojnarowa , „Etnologia jest zawsze jakby <i>in statu nascendi</i> ...”. Odpowiedzi na pytania Zbigniewa Jasiewiczza	397
---	-----

CONTENTS

Zygmunt Kłodnicki, A Centenary of the Polish Ethnological Society	9
---	---

I. HISTORY OF ETHNOLOGY

Andrzej Woźniak, The Cultural Breakthrough of the Enlightenment and the Beginning of Polish Folk Studies	19
Edward Pietraszek, <i>Lud prosty w całym sposobie życia swego</i> . On a Pioneer Monograph of the Village by I. L. Czerwiński	41
Jerzy Damrosz, The Problem of Differentiation of Socio-cultural Space in Polish Ethnographic Studies at the Turn of the 19th Century (Studies on Regions and Regionalism)	55
Violetta Krawczyk-Wasilewska, The Study of Polish Folklore on the Centennial Anniversary of „Lud”	69
Jerzy Czajkowski, On the History of Open Air Museums in Europe	81

II. THE PRESENT STATE AND PROSPECTS OF ETHNOLOGICAL SCIENCES

Maria Wieruszewska, The Polish Village in Light of Ethnological and Sociological Research	97
Bronisława Kopczyńska-Jaworska, Documentation and Information in Ethnological Sciences in Poland	113
Teresa Karwicka, Ethnological Study of a Region. The Exemple of Eastern Pomerania	127
Irena Bukowska-Floreńska, Ethnological Study of Industrial Regions in Poland. Its Past, Present and Prospects	147
Danuta Penkala-Gawęcka, Folk and Complementary Medicine in Polish Ethnological Investigations	169
Barbara Bazielić, The Study of Folk Clothes and Costumes in Poland	193
Mieczysław Trojan, Studies of European Folk Cultures in Polish Ethnology	211
Czesław Robotycki, The Anthropology of Culture in Poland. A Finished Project	227
Leszek Dzięgiel, Polish Ethnological Investigations in the Middle East and Northern Africa	245
Henryk Zimoń SVD, The Earth in the Beliefs and Rituals among the Konkomba People of Northern Ghana	255
Katarzyna Kaniowska, Is It Difficult to Be an Anthropologist Today?	279

III. ETHNIC PROBLEMS IN ETHNOLOGICAL AND ANTHROPOLOGICAL RESEARCH

Aleksander Posern-Zieliński, Ethnic Studies in Polish Ethnology After 1945. Their Conditions, Contexts and Trends	293
---	-----

Dorota Simonides, Upper Silesians. A Regional or Ethnic Group?	317
Olga Goldberg-Mulkiewicz, The World That Ceased to Exist. Reflections on the Study of the Culture of Polish Jews	331
Lech Mróz, On Philistines, Gypsies <i>alias Wałęsas</i> . An Outline History of Romany Studies in Poland	341
Ewa Nowicka, Rom as "Our Own" and "The Other". The Perception of Gypsies by Rural Communities	357
Daniel Kadłubiec, On the Methodology of Investigating of Borderland Folk Culture	377
Ryszard Kantor, The Achievement of Polish Ethnology in the Study of Polish Communities Abroad	385

IV. CONVERSATIONS. MEMORIES

Anna Kutrzeba-Pojnarowa , "Ethnology is Always as if <i>in statu nascendi</i> ..." Answers to the Questions of Zbigniew Jasiewicz	397
--	-----